

LÁTSZAT ÉS VALÓSÁG

BERNHARD SHAW A HÁBORÚRÓL ÉS BÉKÉRŐL. *Közel húsz esztendővel ezelőtt irt könyvecske került a kezembe, szinte már málladozó, kegyetlenül rossz papírra nyomott könyvecske. Bernhard Shaw, a nagy ír gondolkodó könyve. „Béke vagy háború” a címe. A málladozó csomagolópapír-szerű lapokra nyomott broszura régmúlt idők emlékét idézi. Valóban közel húsz esztendeje, hogy a Központi Hatalmak frontjai széthullottak és Bernhard Shaw ezeket a sorokat leírta. Egy véres háború után emberi követelményeket formulázott meg bennük, amelyek alapján a békének létre kellett volna jönnie. Sajnos nem jött létre. A nagy ír gondolkodó szavai azonban ma sem veszítettek aktualitásukból, olyannyira nem, hogy könyvének néhány passzusa, mint keresztény követelmény ma ismét papírra kívánkozik. Álljon itt tehát néhány passzusa ennek a műnek. Talán akadnak majd emberek, akik jobban megszívelik, mint akkoriban azok, akiknek meg kellett volna szívlelniök.*

„A háború rettenetes, még ha ideálisan viselik is; ha aztán minden emberi érzés megszűnik, ha az embereknek nemcsak megengedik, de kötelességévé is tesszik, hogy a háború tartama alatt otthon és a harcmezőn állati tulajdonságokat szokjanak meg, akkor a háború és az emberi társadalom teljesen összeférhetetlen és valósággá válik dr. Johnson híres definíciója: „A hazafiság a gazember utolsó menedéke.” Ezt a meggyőződést polgáraink legtöbbszörbe *katondáink* kell átplántálniok. Ők tudják, hogy a verekedésben, ha az ellenfél már a földön fekszik, nem szabad még bele is rúgni és hogy ha kivívták a győzelmet,

az ellenségtől nem szabad megtagadni a kézszorítást. De a polgárok nem restelik a németbe, mikor már a földön fekszik, beleszívelni, vagy kijelenteni, hogy amíg élnek, többé egy némettel nem fognak kezni.”

„Aki nem bolond, annak mielőbb be kell látni azt, amit el nem vakult emberek már régen tudnak: hogy *Európa erkölcsi helyreállítása sokkal fontosabb, mint az anyagi rendezés.* Az elpusztított városok tulajdonképpen megérték a pusztulásra; remélhetőleg egészségesebben felépített városok kerülnek a helyükre, tele boldogabb néppel. *De az emberi lélek megmérgezése gyűlölettel, az emberi szellem elhomályosítása hazugsággal, az emberi szellem elhomályosítása tömeggyilkossággal, pusztítással és éhínséggel, mindez olyan sebeket üt, melyek még sokáig gennyednek és gyűlnek, mikor az ágyúk torka már régen elnémult. Csak az örültek, akik a háborúban befolyáshoz juthattak, (mert a békében nem kaphattak szerepet) nem akarják az indulatokat szunnyadni hagyni, mert módjukban van a seregek visszatérte után is a gyűlölség szellemét ébren tartani.*

„...Mi, magunk a győzők is, keményen bűnhődünk — és pedig nemcsak a saját veszteségeinkben, de a németekében is. Mert minden német katona, akit mi megöltünk és minden német gyermek, aki a blokád következtében rachitisszal jön a világra, épp oly veszteség a mi számunkra, mint a németektől megölt ellenséges polgár vagy katona az ő számukra. „Az egyedül létező gazdagság az élő ember” — mondja Ruskin — és mi mindnyájan, németek és szövetségesek, a jövő években szűkös életet fogunk élni, mert annyi em-

bert megöltünk és annyit fosztottunk meg munkaképességétől. És ezért gyógyítottak meg a németek annyi ellenséges sebesültet, aki a kezükbe került és ezért tettük mi is ugyanazt. Ez az álláspont volt az oka annak is, hogy a németek az angol foglyok részére küldött élelmiszercsomagokat olyan kínos lelkiismeretességgel átadták a címzeteknek, holott ők maguk annyit nélkülöztek, úgy hogy végül a foglyok voltak a tábor valódi urai, mert nekik volt zsírjuk. Korlátolt emberek, akik ilyesmit nem tudnak felfogni, a foglyokat kifosztották volna és a sebesülteket ott hagyták volna pusztulni a harcmezőn vagy mindjárt leölték volna őket.“

„Sok mindent, amit mostanában a „hunok“ ellen mondanak, sokkal világosabban és érthetőbben lehet a kapitalisták ellen felhozni. Ma (1919) Európa minden második utcájában olyan emberek lagnak, akik jól megtanulták, hogy ellenségeiktől a legkönnyebben úgy lehet megszabadulni, hogy a szuronyt a mellébe dőfik vagy kézigránátot vágnak elébe és mindkét metódust eleget gyakorolták vezényszóra hosszú évekig. Míg ezek a gránátdobók a lövészárokokban állottak szemben a németekkel, az egyszerű észszerűség törvénye alapján dicsérni kellett művésztüket. De ma, mikor a saját hazájuk uralkodó osztályával állnak szemben, akkor ugyanazt tenni örültség volna. Tegyük végre félre a háborús harsonákat és zengjünk békehimnuszot. Az nem baj, hogy a legnemesebb és legmagasztosabb himnuszokat (A Messiás, Varázsfuvola, IX. Szimfónia, Parsifal) olyan notorikus hunok komponálták, mint

Händel, Mozart, Beethoven és Wagner. A vén oroszán* győzedelmesen áll a hegytetőn. De a hegy csúcsa egyidejűleg a mélység pereme.“

Shaw írásainak kiragadott passzusai így részleteiben néha talán túlzottnak látszanak, de letagadhatatlanul őszinte békevágó, az ellenfél őszinte megbecsülése és rettenthetetlen bátorságú önkritika csendül ki belőlük. Húsz évvel ezelőtt megírta, milyennek kellene lennie a Népszövetségnek, hogy valóban a békét szolgálhassa és milyen lesz, ha nem az őszinte békevágó vezető megalkotói. Tétélei majdnem kivétel nélkül érvényesek ma is, csak ma már fáradtabbak vagyunk, még kevesebbet remélünk, még többet csalódtunk, mint Shaw a háború végéig. Mégis jólesik kissé megmelengetni ezekben a mai barbár időkben néha bohócruhában vagy ijesztő villanásokban idegenül villódzó meleg emberszeretete, krisztusi humanizmusa és forrón hívő szelleme mellett elgémberedett lelki tagjainkat. Az egyike a legkatolikusabb népeknek és Shaw bármily messze esett is népének vallásától, az igazság kegyetlen keresésében, a csak a lényegre irányuló kritikában sokszor megdöbbentően katolikus hangokat hallat. Szarkazmusa mögül transzcendentális távlatok nyílnak „A Szent Johannában“, „Androkles és az oroszán“-ban éppenúgy, mint ebben a régen elfeledett háborús brosúrájában, amely a háborús ellenfél megbecsülésének valóban szép megbecsülése volt 1919-ben, mikor a gyűlölködésből felocsudni nem tudók még nagyobb vészbe sodorták a világot, mint amelyből éppen ki kellett volna lábolnia.